

ዳኞች፡- ሐጎስ ወልዳ

ዳኝ መላኩ

ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- የሰሜን ምስራቅ ጉምሩክ ሜሌ ቅርንጫፍ ጽ/ቤት - ነ/ፈ.ጅ

ተጠሪ፡- በረከት አሰፋ - በሌሉበት የሚታይ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

ጉዳዩ ከሕግ ውጭ የተያዘው መኪናዬ ይለቀቅልኝ፤ በመኪናው ሰርቼ ላገኝ እችል የነበረው የቀን ገቢ ብር 700,00 ተሰልቶ ይከፈለኝ በማለት የአሁኑ ተጠሪ በአሁኑ አመልካች ላይ የመሠረተውን ክስ መነሻ አድርጎ የተካሄደውን ክርክር የሚመለከት ነው። የአሁኑ አመልካች ለተጠሪ ክስ በሰጠው መልስም ድርጊቱ ሕጉ በሰጠው ስልጣን መሠረት የተፈፀመና ኃላፊነት የሚያስከትል መሆኑንና ተቋረጠ የተባለው ገቢም ሕጋዊ ስለመሆኑ በማስረጃ ያልተደገፈ መሆኑን በመግለጽ ክሱ ውድቅ ሊሆን ይገባል ሲል ከመከራከሩም በተጨማሪ መኪናውን የያዙት የአመልካች መሥሪያ ቤት ሰራተኞች ወደ ክርክሩ እንዲገቡ ይታዘዙለት ዘንድ ዳኝነት ጠይቋል። ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው ፍርድ ቤትም የግራ ቀኝን ክርክር ከሰማ በሁዋላ አመልካች መኪናውን እንዲለቅ፤ እንዲሁም መኪናው በአመልካች ተይዞ በመቆየቱ ምክንያት ተጠሪ የቀን ገቢ የተቋረጠባቸው መሆኑ ተረጋግጧል በሚል ምክንያት ብር 105, 000.00 /አንድ መቶ አምስት ሺህ ብር/ ለተጠሪ አመልካች እንዲከፈል ሲል ወስኗል። በዚህ ውሣኔ አመልካች ባለመስማማትም ይግባኝን ለአማራ ብሔራዊ ክልላዊ መንግሥት ጠቅላይ ፍርድ ቤት ቢያቀርብም ይግባኝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 337 መሠረት ተሰርዞባታል። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሣኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው።

የአመልካች ነገረፈጅ የካቲት 27 ቀን 2001 ዓ.ም በተፃፈ ሶስት ገጽ የሰበር አቤቱታ በበታች ፍርድ ቤቶች ውሣኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል የሚሉበትን ምክንያት ዘርዝረው አቅርበዋል። ይዘቱም ባጭሩ የአመልካች አድርጎት በአዋጅ ቁጥር 60/1989 መሠረት የተፈቀደ ሁኖ እያለና የተጠሪ የመኪና ገቢም በተገቢው መንገድ ግብር ሲከፈልበት የነበረ መሆኑ ሳይረጋገጥ የተቋረጠ ገቢ አመልካች ለተጠሪ ብር 105,000.00 /አንድ መቶ አምስት ሺህ ብር/ እንዲከፍል መወሰኑ ያላግባብ ስለሆነ ሊታረም ይገባል በማለት መከራከራቸውን የሚያሳይ ነው። አቤቱታው ተመርምሮም በጉምሩክ ተይዞ የቆየው መኪና የቤት መኪና መሆኑ ሳይካድ ተጠሪ ገቢ አጥቷል ተብሎ አመልካች ብር 105,000.00 ይክፈል ተብሎ የመወሰኑን አግባብነት ለመመርመር ሲባል ጉዳዩ

ለሰበር ችሎት እንዲቀርብ ተደርጓል። በዚህም መሠረት ለተጠሪ በዚህ ፍርድ ቤት ጥሪ በተገቢው መንገድ ተደርጎላቸው ባለመቅረባቸው ጉዳዩ በሌሉበት እንዲታይ ተደርጓል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን ይህ ችሎትም በስር ፍርድ ቤት የተደረገውን የግራ ቀኙን ክርክርና በበታች ፍርድ ቤቶች የተሰጠውን ውሳኔ ከአመልካች የሰበር አቤቱታና ከሕጉ ጋር በማገናዘብ ጉዳዩ ለሰበር ሲቀርብ ከተያዘው ጭብጥ አንጻር በሚከተለው መልኩ መርምሮታል።

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው አመልካች የተጠሪን መኪና ይዞ በቁጥጥር ስር ሊያውል የቻለው መኪናዋ ኮንትራባንድ እቃ የጫነውን መኪና ፊት ለፊት በመሆን አጅባ ትንዝ ስለነበረ በኮንትራባንድ ድርጊት ተሳትፎ አድርጋለች በሚል ጥርጣሬ ነው በማለት አመልካች የሚከራከር መሆኑና የተያዘችው የተጠሪ መኪና የቤት መኪና መሆኗ መረጋገጡን ነው።

የአመልካች መ/ቤት ስልጣንና ተግባር በአዋጅ ቁጥር 60/1989 በአንቀጽ 6 እና 58 ስር ተዘርዝሯል። እነዚህ የአዋጅ ድንጋጌዎች የሚያሳዩት የኮንትራባንድ እንቅስቃሴን ለመቆጣጠር የጉምሩክ ባለሥልጣንና ሹም የተሰጣቸው ስልጣንና ተግባራት በዝርዝር መቀመጣቸውን ነው። የጉምሩክ ባለሥልጣንን እንደገና ለማቋቋምና አሠራሩን ለመወሰን የወጣውን አዋጅ ለማሻሻል የወጣው አዋጅ ቁጥር 368/1995 ደግሞ ኮንትራባንድ ማለት ሕጎችንና በሕግ መሠረት የወጡ መመሪያዎችን በመተላለፍ ወደ ጉምሩክ ክልል ዕቃዎችን በማስገባት ወይም ከጉምሩክ ክልል በማስወጣት፣ በሕጋዊ መንገድ የመጡትን በሕገ ወጥ መንገድ መልሶ ማስገባት መያዝ፣ ማከማቸት፣ ማዘዋወር ማስተላለፍ እንዲገቡ ወይም እንዲወጡ ለማድረግ መሞከር እና እንደዚህ ላሉ ድርጊቶች መተባበርን እንደሚጨምር በአንቀጽ 2/28/ተርጓሚ ሠጥቶበታል።

ከላይ እንደተጠቀሰው አመልካች ተግባሩን ሕጋዊ ነው ብሎ ሲከራከር በተለይ መሠረት ያደረጋቸው የአዋጅ ቁጥር 60/89 አንቀጽ 6/5/ እና 58/1/ለ/ ድንጋጌዎችን ነው። አንቀጽ 6/5/ ሙሉ ይዘቱ ሲታይ ባለሥልጣኑ “ኮንትራባንድ ወደ አገር የሚገቡትን ወይም ከአገር የሚወጡትን ዕቃዎች እንቅስቃሴ ይቆጣጠራል፣ ይከላከላል፣ በዚሁ ሁኔታ የሚንቀሳቀሱ ዕቃዎችንና ማንኛንዎችን ይይዛል፣ አስፈላጊውን ሕጋዊ እርምጃ ይወስዳል” በማለት ሲደነግግ አንቀጽ 58/1/ለ/ ደግሞ ወደ አገር እንዳይገቡ ወይም ከአገር እንዳይወጡ የተከለከሉ፣ ገደብ የተደረገባቸው ወይም ቀረጥ እንዳይከፈልባቸው በማሰብ የተደበቁ ዕቃዎች በፍተሻ ሲገኙ ዕቃዎችን የመያዝ እንዲሁም እንደሁኔታው ማንኛንዎን የማንኛንዎን ኃላፊ ወይም የዕቃውን ባለቤት ይዞ ለምርመራ በጥበቃ ሥር የማቆየት ስልጣንና ኃላፊነት የጉምሩክ ባለሥልጣን ያለው መሆኑን ይደነግጋል። ከእነዚህ ድንጋጌዎች ይዘት መገንዘብ የሚቻለው የጉምሩክ ባለሥልጣን በኮንትራባንድ ወደ አገር የሚገቡትን ወይም ከአገር የሚወጡትን ዕቃዎች እንቅስቃሴ የመቆጣጠር፣ የሚንቀሳቀሱ ዕቃዎችንና ማንኛንዎችን የመያዝና አስፈላጊ እርምጃዎችን የመውሰድ፣ በሕገ ወጥ መንገድ መገልገያ የሆኑ መንኛዎችን የመያዝና አስፈላጊ እርምጃዎችን የመውሰድ በሕገ ወጥ መንገድ መገልገያ የሆኑ መንኛዎችን ጭምር ይዞ ለምርመራ በጥበቃ ስር የማቆየት ስልጣን በሕጉ የተሰጠው መሆኑን ነው። እነዚህን ተግባራት የሚያከናውነው ግን ኮንትራባንድ ተብሎ በሕግ የተሰጠው ትርጓሜ ተሟልቶ ሲገኝ ነው ተብሎ ይታመናል። ማንኛውም የዕቃ እንቅስቃሴ ኮንትራባንድ ስለመሆኑ አሳማኝ እና በቂ ምክንያት ሳይኖረው ባለሥልጣኑ መ/ቤት እንዲይዝና እንዲቆጣጠር ሕጉ ስልጣን ተሠጥቶታል ተብሎ አይታሰብም። እንዲሁም እቃው ኮንትራባንድ ስለመሆኑ በቂ ጥርጣሬ ሲኖረውም

ባለሥልጣኑ መሥሪያ ቤት ዕቃውን የመያዝ ስልጣን ያለው መሆኑን ከላይ የተጠቀሱት ድንጋጌዎች ይዘት ያሳያል። የኮንትራባንድ ድርጊት ደግሞ የኮንትራባንድ እቃ ነው የተባለውን ጭናል በተባለ መኪና ብቻ ይፈፀማል ወደሚለው ድምዳሜ የሚያደርስ ሕጋዊ ምክንያት የለም። ድርጊቱ ወንጀል እንደመሆኑ መጠን የአድራጊዎች ተሳትፎም የተለያየ ደረጃና መልክ ሊኖረው እንደሚችል ይታመናል። በመሆኑም የባለሥልጣኑ መሥሪያ ቤት በሕገ-የተሰጠውን ኃላፊነትና ተግባር ሲወጣ ኮንትራባንድ ስለመሆኑ የጠረጠረውን ዕቃ የጫነ መኪና ከመያዝ ባለፈ በቀን አሳማኝ ጥርጣሬ እስካለው ድረስ የኮንትራባንድ ወንጀል ተሳትፎ ነው የሚለውን መኪና ሁሉ በመያዝ በቁጥጥር ሥር የማዋል ሥልጣን አለው። የሥር ፍርድ ቤት የኮንትራባንድ እቃ ያልጫነ መኪናን አመልካች መያዙ ሕገወጥ ነው በማለት ሙሉ በሙሉ መደምደሙ ለአመልካች በሕግ ተለይቶ የተሰጠውን ስልጣንና ተግባር ከኮንትራባንድ ወንጀል አፈፃፀምና የተሳተፈ ሁኔታ ጋር ያልተገናዘበ ሁኖ አግኝተናል። ስለሆነም አመልካች መኪናውን መያዙ ሙሉ በሙሉ ሕገወጥ ተግባር ነው መባሉ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ነው። ይሁን እንጂ የባለሥልጣኑ መሥሪያ ቤት በቀን አሳማኝ ጥርጣሬ ኑሮት እቃውን መያዝ ይችላል ማለት ተገቢና ምክንያታዊ ባልሆነ ጊዜ እቃውን ይዞ የመቆየት ስልጣን አለው ወደሚለው ድምዳሜ አያደርስም። በመሆኑም መሥሪያ ቤቱ ኃላፊነቱንና ተግባሩን ሲወጣ በጥርጣሬ የያዘውን እቃ ተገቢና ምክንያታዊ በሆነ የጊዜ ገደብ ውስጥ አጣርቶ ተገቢውን እርምጃ መውሰድ አለበት። በጥርጣሬ የያዘውን ንብረት ምክንያታዊ ለሆነ ጊዜ ከያዘና ስልጣን ያለው ፍርድ ቤትም ጉዳዩን አጣርቶ የተያዘው ንብረት እንዲለቀቅ ውሳኔ ከሰጠ በሁዋላ ባለሥልጣኑ መሥሪያ ቤት ወዲያውኑ ከለቀቀ ተገቢና ምክንያታዊ በሆነ ጊዜ ውስጥ ንብረቱ በመቆሙ የታጣውን ገቢ እንዲከፍል የሚገደድበት የሕግ አግባብ የለም። የጊዜው ተገቢነትና ምክንያታዊነትም እንደ ጉዳዩ ባህርይና ከባቢያዊ ሁኔታዎች እየታየ ግንዛቤ ሊወሰድበት የሚገባው ነው። በጥርጣሬ የተያዘው እቃ ከምክንያታዊ ጊዜ በላይ መያዙ ከተረጋገጠ ግን አመልካች በሕግ አግባብ ኃላፊ የማይሆንበት ምክንያት የለም።

እጃችን ወዳለው ጉዳይ ስንመለስ በአመልካች የተጠሪ መኪና የተያዘው የኮንትራባንድ እቃ ጭናል በሚል ጥርጣሬ ሳይሆን የኮንትራባንድ እቃ የጫነ መኪናን አጅቦ ሲሄድ ነበር ሲሆን ጉዳዩ ሲጣራ ቆይቶ መኪናው እንዲለቀቅ በፍርድ ቤት ትእዛዝ የተሰጠ ሲሆን ፍርድ ቤቱ ትእዛዝ ከሰጠ በሁዋላ መኪናው ወዲያውኑ ተለቋል፤ እንዲሁም ጉዳዩ እስከሚጣራና በፍርድ ቤት ውሳኔ ጉዳዩ እስከሚያልቅ ድረስ መኪናው በአመልካች ተይዞ የቆየው ለአምስት ወራት መሆኑ ተረጋግጧል። ይሁን እንጂ አመልካች የተጠሪን መኪና የያዘው የኮንትራባንድ እቃ የጫነ መኪና አጅቦ ሲሄድ ነው በሚል ምክንያት ሲሆን ይህንኑ ምክንያት በማጣራት ተገቢውን እርምጃ ያልወሰደበትን ምክንያት በስር ፍርድ ቤት አላስረዳም። መኪናው ከተያዘበት ምክንያትና ከባቢያዊ ሁኔታዎች ስንሣም ጉዳዩን አጣርቶ ተገቢውን እርምጃ ለመውሰድ ከሦስት ወራት ጊዜ በላይ ሊወሰድ ይችላል ብሎ ለመደምደም የሚያስችል ምክንያት የሌለ መሆኑን ተገንዝበናል። በመሆኑም አመልካች የተጠሪን መኪና ከሶስት ወር ጊዜያት በላይ ያለበቁ ምክንያት ይዞ ለቆየባቸው ጊዜያት / ለሁለት ወር ጊዜያት/ ተግባሩ ሕገ ወጥ በመሆኑ ኃላፊ የማይሆንበት ሕጋዊ ምክንያት የለም።

አመልካች የተጠሪን መኪና ለሁለት ወራት ይዞ መቆየቱ ሕገወጥ ነው ከተባለ ቀጥሎ እልባት ማግኘት ያለበት ጉዳይ የካሳ መጠን ነው። ተጠሪ መኪናውን የቤት መኪና መሆኑን ጠቅሰው በኪራይ ብር 700.00 /ሰባት መቶ ብር/ በቀን ያገኙ እንደነበር ገልፀው የአምስት ወራት ገቢ እንዲከፈላቸው ይወሰን ዘንድ ዳኝነት ጠይቀዋል፤ አመልካች ደግሞ ገቢው ሕጋዊ መሆኑ አልተረጋገጠም በማለት ተከራክሯል። የስር ፍርድ ቤትም የተጠሪን ክርክር ሙሉ በሙሉ

ተቀብሏል። ይሁን እንጂ የቤት መኪና በኪራይ ገቢ ሊያስገኝ እንደሚችል የሚታመን ቢሆንም የኪራይ ገቢ ግን ሕጋዊነቱ መረጋገጥ አለበት። ሕጋዊነቱ የሚረጋገጠው ደግሞ ከሚመለከተው አካል ተቀባይነት ያለው ማስረጃ፤ የንግድ ስራ ፈቃድ ሲቀርብ ወይም በዚህ ረገድ ተገቢ ማስረጃ ቀርቦ ሕጋዊነቱ ሲረጋገጥ ነው። በዚህ ጉዳይ የተጠሪ የኪራይ ገቢ ሕጋዊ የንግድ ፈቃድን መሠረት አድርጎ የተገኘ ስለመሆኑ ሕጋዊ ማስረጃ አልቀረበበትም። የስር ፍርድ ቤት ይህንኑ ሳይረጋገጥ የተጠሪ መኪና በኪራይ መንገድ ገቢ ታስገኝ ነበር በማለት መደምደሙ ገቢ ተቋርጦብኛል የሚል ወገን በተገቢው መንገድ የማስረጃት ግዴታ አለበት በሚል በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2141 የተቀመጠውን የሕግ መንፈስ ያላገናዘበ ነው። በመሆኑም ተጠሪ መኪናቸውን በቀን በብር 700.00 /ሰዓት መቶ ብር/ አከራይተው ገቢ ያስገኙ ነበር የሚለው የስር ፍርድ ቤት ድምዳሜ ሙሉ በሙሉ ተቀባይነት የሚያገኝበት የሕግ ምክንያት የለም። በሌላ በኩል አመልካች የተጠሪ መኪና በሕጋዊ ንግድ በመሰማራት ተገቢውን ግብር ተጠሪ የክፈሉባት ስለመሆኑ ስለተረጋገጠ ገቢ ተቋርጧል ለማለት አይቻልም በማለት ያቀረበው ክርክርም ተቀባይነት የሌለው ነው። ምክንያቱም የተጠሪ መኪና የቤት መኪና መሆኗ እና በአመልካች ደግሞ ለሁለት ወራት ያህል ያለ በቂ ምክንያት በቁጥጥር ስር መዋሏ እስከተረጋገጠ ድረስ ተጠሪ ላይ ሙሉ በሙሉ የጥቅም ማጣት አልደረሰባቸውም ለማለት የሚያስችል ምክንያት የለም። ተጠሪ ለራሳቸውም ሆነ ለቤተሰባቸው የትራንስፖርት አገልግሎት መኪናውን እንደሚጠቀሙ የሚታመን ሲሆን መኪናው በአመልካች ቁጥጥር በመዋሉ ምክንያት ደግሞ ለወጪ እንደሚዳረጉ እሙን ነው። በመሆኑም ተጠሪ ሙሉ በሙሉ ያጡት ጥቅም የለም ለማለት የሚያስችል ምክንያት የለም። ይሁን እንጂ መኪናውን ባለመገልገላቸው የደረሰባቸው እርግጠኛ ወጪ ይህ ነው ብሎ ለመደምደም መነሻ የሚሆን ማስረጃ አልቀረበም። ሆኖም ስለ ጉዳቱ ምን ያህል ኪሣራ እንደሚከፍል በትክክል ለመወሰን ያልተቻለ እንደሆነ ዳኞቹ የነገሮቹን ተራ ሁኔታዎችንና ተጎጂውም ያደረገውን ጥንቃቄ አመዛዥነው በመገመት የኪሣራውን ልክ በርትዕ ሊወስኑ እንደሚችሉ በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2102 ስር በግልጽ ተመልክቷል። በመሆኑም ተጠሪ ያጡት ጥቅም በርትዕ ሊወሰን የሚገባው ሁኖ በመገኘቱ ይህ ችሎት ተጠሪ ለሁለት ወራት ያህል ያጡት ጥቅም ለአያንዳንዱ ወር ከብር 200.00 /ሁለት መቶ ብር/ በላይ ሊሆን እንደሚችል ገምቷል። በአጠቃላይ የበታች ፍርድ ቤቶች ኃላፊነትን በተመለከተ የሰጡት ውሳኔ አመልካች በአዋጅ ቁጥር 60/1989 መሠረት የተሰጠውን ስልጣን ከውል ውጪ ኃላፊነትን በተመለከተ ከተቀመጡት ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ ያላገናዘበ ሲሆን የካሳ መጠኑም በክርክሩ ሂደት የተረጋገጡትን ሁኔታዎችና ስለካሳ መጠን አወሳሰን የተመለከቱትን የፍትህ-ብሔር ድንጋጌዎችን መሠረት ያላደረገ እንዲሁም ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት በተመሳሳይ ጉዳዮች ከሰጠው አስገዳጅ የሕግ ትርጉም ጋር የማይጣጣም ሁኖ ስለአገኘው ውሳኔው መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ሁኖ አግኝተናል። በዚህም መሠረት የሚከተለው ተወስኗል።

ው ሣ ኔ

1. በአማራ ክልላዊ መንግሥት ደቡብ ወሎ መስተዳድር ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 20751 ታህሣሥ 04 ቀን 2001 ዓ.ም ተሰጥቶ በክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ/ቁ. 467/2001 ጥር 05 ቀን 2001 ዓ.ም በትእዛዝ የፀናው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሻሽሏል።
2. አመልካች የተጠሪን መኪናን የያዘው በሕገ የተሰጠውን ስልጣን ሲያከናውን ቢሆንም መኪናውን ይዞ የቆየው ተገቢና ምክንያታዊ ነው ሊባል ከሚቻለው ጊዜ በላይ በመሆኑ ከሶስት ወራት ጊዜያት በላይ መኪናውን ይዞ ለቆየባቸው ለሁለት ወራት የተቋረጠ ገቢ የማይከፈልበት የሕግ አግባብ የለም ብለናል።

3. አመልካች ለተጠሪ ሊክሩል የሚገባው የሁለት ወር የቀን ገቢ በብር 200 /ሁለት መቶ ብር/ ሲታሰብ የሚመጣው ብር 12,000.00 /አስራ ሁለት ሺህ ብር/ ነው ብለናል።
መዝገቡ ያለቀለት ስለሆነ ወደ መ/ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት